

Nr 428.

Godkänd av första kammaren den 19 juni 1934.

Godkänd av andra kammaren den 19 juni 1934.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga beredskapsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 166 och memorial nr 173.)

Till KONUNGEN.

I den till riksdagen avlätna, den 3 januari 1934 dagtecknade propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1934/1935 har Kungl. Maj:t (punkterna 3—5 samt 10 och 11 av det vid propositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning. Bil. 3» fogade utdraget av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag) föreslagit riksdagen

under *punkten 3*

att, i avbidan på den proposition, som kunde varda riksdagen förelagd, till statliga beredskapsarbeten för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor;

under *punkten 4*

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till bidrag till kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor;

under *punkten 5*

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till främjande av bostadsbyggande för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

under *punkten 10*

att, i avbidan på blivande proposition i ämnet, till lån till kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor;

Bihang till riksdagens protokoll 1934. 14 saml. Nr 428—429.

samt under *punkten 11*

att, i avbidan på blivande proposition i ämnet, till lån till främjande av enskild företagsamhet för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

I en till riksdagen den 9 mars 1934 avlåten proposition, nr 234, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag föreslagit riksdagen

I. för budgetåret 1934/1935 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förslag till statsverket» anvisa reservationsanslag, att utgå av låne-medel, av

dels, till statliga beredskapsarbeten, 5,000,000 kronor;

dels, till bidrag till kommunala beredskapsarbeten, 5,000,000 kronor;

dels, till främjande av bostadsbyggande, 10,000,000 kronor;

dels, till lån till kommunala beredskapsarbeten, 5,000,000 kronor;

dels ock, till lån till främjande av enskild företagsamhet, 5,000,000 kronor;

II. godkänna de av departementschefen förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag ävensom av det för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget till subventioner till främjande av enskild företagsamhet.

Riksdagen behandlar i det följande samtliga ifrågavarande förslag punktvis.

1:o) **Statliga beredskapsarbeten.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 234 föreslagit riksdagen, såvitt nu är i fråga, *ej mindre* för budgetåret 1934/1935 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förslag till statsverket» till statliga beredskapsarbeten anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 5,000,000 kronor, *än även* godkänna de av departementschefen förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag.

I förevarande sammanhang har riksdagen behandlat två motioner, I: 354 och II: 598, i vilka sammanstämmande hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 234 angående anslag till statliga beredskapsarbeten m. m. ville för bestridande av i motionerna föreslagna bidrag och arbetsföretagskostnader, i den utsträckning och med den fördelning Kungl. Maj:t må pröva och bestämma, för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av fyra miljoner kronor att utgå av tillfälliga lånemedel, som förräntas och amorteras av inflytande royalty från LKAB:s gruvdrift i Norrbottens län. De i motionerna föreslagna åtgärderna avse i huvudsak följande:

1) För samtliga malmtrafikanter å malmbanan Svartön—Riksgränsen befrielse från eller restitution av de räntegarantitillägg, som belöpa å de malmkvantiteter, som nedfraktats till Luleå, i den mån desamma motsvara ökning av malmlagren där vid 1934, resp. 1935 års slut i förhållande till vid 1933 års slut befintliga malmlager därstädes;

2) medgivande i övrigt för de mindre gruvföretagen vid Tuolluvaara och Koskullskulle angående tillämpning av samma beräkningsgrunder och betalningsvillkor, som medgivits LKAB för under femårsperioden 1932—1936 utgående garantitillägg för å ovannämnda malmbana fraktad malm;

3) försök dels vid brytning av A-malm i Kiirunavaara eller Luossavaara med avskiljande av en fosforren malmkvalitet med högst 10 å 15 tusendels procent fosfor, dels ock vid anrikningsverket i Malmberget med framställning av fosforren järnmalmsslig ävensom ur avfallet samt ur malmmull av apatit-slig samt den utvunna malmens och sligens övertagande av staten för tillhandahållande i första hand åt svenska förädlingsverk;

4) anslag för stödjande av företag, åsyftande att nyttiggöra utvunnen apatit, ävensom i allmänhet en utvidgad, nuvarande import ersättande produktion av konstgödselmedel av inhemska råvaror, såsom, förutom av apatiten, de stora svavelkistillgångarna i norra Västerbotten, av luftens kväve med tillhjälp av våra stora vattenkraftstillgångar m. m.;

5) anordnande i mån av behov av särskilda upplagsplatser å Svartön enligt beräknade tre alternativ (kostnaderna resp. 230,000, 65,000 och 130,000 kr.);

6) återupptagande av arbete å sänkschakt, avloppstunnel och dammbyggnad vid Harsprånget samt eventuellt å en avloppstunnel vid Porjus å lägre nivå.

I likhet med departementschefen har riksdagen ansett lämpligt att jämväl för nästkommande budgetår som ett led i åtgärderna mot arbetslösheten upptages ett anslag till statliga beredskapsarbeten. Erinras må att ifrågavarande anslag tillkommit efter upprepade framställningar av riksdagen, bland vilka särskilt märkes en begäran av 1912 års riksdag om utredning rörande möjligheterna till en utvidgad statlig företagarverksamhet under tider med större arbetslöshet.

Det nu äskade anslagsbeloppet har riksdagen emellertid ansett böra begränsas till 3 miljoner kronor eller alltså samma belopp, som av 1931, 1932 och 1933 års riksdagar beviljades.

Riksdagen har ej velat motsätta sig att bidrag från detta anslag, liksom ock från de båda anslagen till kommunala beredskapsarbeten, må utgå jämväl till föreningar, andra sammanslutningar och stiftelser, dock endast i enstaka undantagsfall och då starka skäl föreligga för dylikt bidrags beviljande. Riksdagen har då särskilt haft i åtanke sammanslutningar med sådan allmängagnande verksamhet, att de eljest skulle kunna komma i åtnjutande av statsunderstöd.

Vad angår motionerna I: 354 och II: 598 har riksdagen velat framhålla, att syftet med motionerna, nämligen att minska verkningarna av arbetslösheten vid de norrländska malmfälten, redan beaktats genom riksdagens bifall till två framlagda propositioner angående avtal med de båda malmbolagen samt angående anslag till gråbergsbrytning vid malmfälten. Utan att nu kunna taga ståndpunkt till de motionsvis framställda förslagen förutsätter riksdagen, att deras lämplighet i övrigt som arbetslöshetslindrande åtgärder m. m. kan komma under vederbörligt övervägande genom Kungl. Maj:ts försorg.

I skrivelse nr 24 har riksdagen anmält, att riksdagen medgivit, att vattenfallsstyrelsen finge, utöver tidigare till upprensning av norra inloppet till Färösund anvisade anslag, förskottsvis till nämnda arbetens slutförande disponera ett belopp av högst 140,000 kronor med skyldighet för styrelsen att hos Kungl. Maj:t anmäla nämnda förskott till ersättande från anslag, som riksdagen för ändamålet kunde komma att ställa till förfogande. Riksdagen har nu

medgivit, att täckning för det belopp, som i anledning av berörda beslut må komma att användas, beredes av anslaget till statliga beredskapsarbeten.

I sin skrivelse nr 181 har riksdagen anmält sitt beslut om beredande av ytterligare kompensation till Vaxholms stad i anledning av 1925 års försvarsbeslut. Såsom kompensationsobjekt skulle ifrågakomma bland annat anläggandet på statens bekostnad av en för motor- och segelbåtar avsedd hamn vid Askudden i Vaxholm, för vilken kostnaden beräknats icke överstiga 190,000 kronor. Ifrågavarande hamnanläggning skulle utföras såsom statligt beredskapsarbete under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ledning. Jämväl i fråga om detta företag har riksdagen medgivit, att — efter närmare prövning av Kungl. Maj:t — kostnaderna för detsamma må bestridas av anslaget till statliga beredskapsarbeten.

Under återopande av det anförda får riksdagen anmäla, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, *dels* för budgetåret 1934/1935 till *statliga beredskapsarbeten* anvisat ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor; *dels ock* godkänt de av departementschefen förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag.

2:o) **Kommunala beredskapsarbeten.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 234 föreslagit riksdagen, såvitt nu är i fråga, *dels* för budgetåret 1934/1935 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förslag till statsverket» anvisa reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av

1) till bidrag till kommunala beredskapsarbeten, 5,000,000 kronor;

2) till lån till kommunala beredskapsarbeten, 5,000,000 kronor;

dels ock godkänna de av departementschefen förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag.

Även till kommunala beredskapsarbeten har riksdagen ansett fortsatta medel böra beviljas och riksdagen har för detta ändamål ansett sig böra anvisa anslag av dels 3 miljoner kronor till *bidrag* för dylika arbeten utan återbetalningskyldighet, dels 4 miljoner kronor för *lån* till arbeten av ifrågavarande slag.

Vid fördelningen av dessa anslag bör alltjämt hänsyn tagas till såväl angelägenheten och nyttan för kommunerna att få arbetena utförda som ock företagens betydelse ur sysselsättnings- och arbetslöshetssynpunkt.

Vad departementschefen i övrigt anför med avseende å villkoren för dessa anslag föranleder ingen erinran från riksdagens sida.

Riksdagen får alltså anmäla, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag,

dels för budgetåret 1934/1935 anvisat

1) till *bidrag till kommunala beredskapsarbeten* ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

2) till *lån till kommunala beredskapsarbeten* ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor;

dels ock godkänt de av departementschefen förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag.

3:o) **Främjande av bostadsbyggande.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 234 föreslagit riksdagen, *dels* att för budgetåret 1934/1935 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förlag till statsverket» till främjande av bostadsbyggande anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor, att utgå av lånemedel, *dels ock* att godkänna de av departementschefen förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag.

Till en början får riksdagen erinra, att riksdagen å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1933/1934 till främjande av bostadsbyggande anvisat ett reservationsanslag av 8,000,000 kronor, avsett för bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden. För nämnda verksamhet hava alltså hittills ställts till förfogande sammanlagt 18,000,000 kronor. För lån till bostadsbyggnadsföretag i städer och stadslänkande samhällen hava anvisats 5,000,000 kronor.

Riksdagen har ansett sig böra jämväl för nästa budgetår anvisa anslag till främjande av bostadsbyggande. Riksdagen har emellertid ansett anslagsbeloppet böra begränsas till 8,000,000 kronor. Anslaget bör helt tagas i anspråk för fortsatt bedrivande av landsbygdsverksamheten. Kungl. Maj:ts förslag, att viss del av anslaget skulle kunna disponeras till lämnande av tertiärkredit i städer och stadslänkande samhällen, har riksdagen alltså icke funnit sig kunna bifalla. Riksdagen har emellertid ansett sig böra vidtaga den ändringen, att såsom säkerhet för statslån må kunna godtagas jämväl in-teckning i tomträtt, som upplåtits på betryggande villkor. Hinder bör alltså i förekommande fall ej möta att godtaga dylik säkerhet även för lån, beviljade av det för innevarande budgetår anvisade anslaget.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 maj 1934, nr 263, vari riksdagen bland annat anmälde anvisandet av förstärkningsanslag för löpande budgetår till bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden, framhöll riksdagen, att det vore synnerligen angeläget ej mindre att genom ifrågavarande statshjälp i första hand sådana bostäder förbättrades, där förbättringsbehovet vore som störst, än även att de förbättringsarbeten, som utfördes, ur hygieniska och ekonomiska synpunkter vore ändamålsenliga. En maktpåliggande uppgift påvilade med hänsyn härtill egnahemsnämnderna, vilka också nedlagt ett betydande arbete vid de utredningar i anledning av inkomna ansökningar, som nämnderna enligt gällande bestämmelser hade att företaga. Svårigheterna att erhålla en likformig behandling av ifrågavarande ärenden syntes emellertid icke hava kunnat övervinnas. På grund härav framhöll riksdagen nödvändigheten av, att egnahemsnämnderna — med biträde, där så krävdes, av sakkunniga personer — före det slutliga beslut meddelades, i erforderlig mån till förnyad prövning upptog sådana ansökningar, som ansåges vara av beskaffenhet att kunna bifallas.

Motsvarande spörsmål har berörts i föreliggande proposition. Under framhållande av att den hittills bedrivna verksamheten med förbättringsbidrag och nybyggnadslån företedde betydande differenser för de olika länens och kommunernas vidkommande har, såsom framgår av statsrådsprotokollet, bostads-

utredningen för landsbygden ifrågasatt, om icke i vissa fall särskilda åtgärder borde vidtagas för att söka på upplysningens och handledningens väg åstadkomma mera enhetlighet i verksamhetens bedrivande på skilda orter. Departementschefen har framhållit, att de åtgärder, som i sådant syfte lämpligen borde vidtagas, syntes böra ankomma på egnahemsstyrelsen. Riksdagen understryker betydelsen av att dylika åtgärder vidtagas.

I sin nyssnämnda skrivelse uttalade riksdagen vidare, att landsbygdens befolkningsgrupper borde på ett sins emellan så långt möjligt rättvist sätt tillgodonjuta ifrågavarande statshjälp. Såsom framgår av statsrådsprotokollet hava ansökningar om bidrag och lån för förbättring av lönebostäder endast gjorts i relativt ringa omfattning. Av 33,435 lägenheter, vilka egnahemsnämnderna vid preliminär granskning av ansökningarna ansett böra ifrågakomma till erhållande av bidrag och lån, utgöra ej fler än 837 eller alltså endast omkring 2.5 procent lönebostäder. Genom att, på sätt i statsrådsprotokollet blivit ifrågasatt, föreskriva, att visst belopp företrädesvis bör användas till lönebostäder, framhäves angelägenheten av att lönebostädernas brister bli va avhjälpta, varjämte den omedelbara konkurrensen om tillgängliga medel mellan sökande av bidrag och lån till lönebostäder, å ena, samt övriga sökande, å andra sidan, i viss mån häves. På grund av vad sålunda anförts har riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Riksdagen har jämväl bifallit förslaget, att högst 500,000 kronor av anslaget skulle, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, få utgå inom municipalsamhällen. Jämlikt hittills gällande bestämmelser kunna förbättringsbidrag och nybyggnadslån icke beviljas för bostadsbyggnadsföretag inom sådant samhälle. Emellertid torde fall förekomma, där övervägande skäl tala för att municipalsamhälle i förevarande hänseende jämställes med den egentliga landsbygden. Såsom i statsrådsprotokollet blivit förutsatt, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall bestämma, huruvida förbättringsbidrag och nybyggnadslån må utgå inom municipalsamhälle.

I statsrådsprotokollet har vidare berörts frågan, om särskilda åtgärder borde vidtagas för att bereda de i ekonomiskt hänseende sämst ställda ökade möjligheter att med tillhjälp av förbättringsbidrag upprusta sina bostäder. Bostadsutredningen för landsbygden har i sådant hänseende ifrågasatt, att man skulle söka intressera vederbörande kommuner för att genom kommunala bidrag öka möjligheterna för lägenhetsägare o. d., som saknade all förmåga att bidraga med eget arbete eller penningar, att erhålla förbättringsbidrag. Detta av departementschefen tillstyrkta förslag har icke givit riksdagen anledning till erinran.

Såsom i statsrådsprotokollet föreslagits bör tidpunkten, då byggnadsföretagen skola vara fullbordade, bestämmas till utgången av år 1935.

Under åberopande av det anförda får riksdagen anmäla, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, till *främjande av bostadsbyggande* för budgetåret 1934/1935 anvisat ett reservationsanslag av 8,000,000 kronor, att utgå enligt av riksdagen här ovan angivna grunder.

4:o) **Lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 234 föreslagit riksdagen att

I. för budgetåret 1934/1935 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förslag till statsverket» anvisa, bland annat, till lån till främjande av enskild företagsamhet ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 5,000,000 kronor.

II. godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag ävensom av det för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget till subventioner till främjande av enskild företagsamhet.

Riksdagen har ansett sig böra jämväl för nästkommande budgetår anvisa anslag för att möjliggöra lån till främjande av enskild företagsamhet. En förutsättning härför är emellertid, att de av särskilda utskottet vid 1933 års riksdag angivna direktiven för användning av det för innevarande budgetår anvisade anslaget noga följas. Den sorgfälliga prövning av olika på varje fråga inverkan omständigheter, som 1933 års riksdag förutsatte, är ofrånkomlig, om påtagliga olägenheter skola kunna undvikas. I detta sammanhang anser sig riksdagen böra framhålla önskvärdenheten av att här förevarande gren av den statliga hjälpverksamheten snart må kunna avvecklas.

Departementschefen har i statsrådsprotokollet framhållit, att den arbets-effekt, som erhålles genom här förevarande anslag, säkerligen skulle ytterligare ökas, om möjlighet öppnades för Kungl. Maj:t att understödja utvidgningar eller startande av företag. Den sålunda föreslagna jämkningen av gällande direktiv anser sig riksdagen böra medgiva. Givetvis är, såsom jämväl i statsrådsprotokollet antytts, stor försiktighet av nöden vid utdelande av dylika lån. Det belopp, som må tagas i anspråk för låneunderstöd av nu angiven art, torde emellertid, icke minst med hänsyn till vad nyss anförts, böra begränsas till högst 500,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att anslaget till låneunderstöd för nästkommande budgetår skulle upptagas med ett belopp av 5,000,000 kronor eller hälften av vad som för innevarande budgetår stått till förfogande. Riksdagen har emellertid ansett sig böra vidtaga en nedsättning av anslaget till 3,000,000 kronor. Av detta belopp skulle, såsom nyss anförts, högst 500,000 kronor få tagas i anspråk för lån för understödande av utvidgning eller startande av företag.

Riksdagen har bifallit förslaget, att reservationer å det för budgetåret 1933/1934 anvisade reservationsanslaget till subventioner till främjande av enskild företagsamhet under i statsrådsprotokollet angiven förutsättning må tagas i anspråk för låneunderstöd, varigenom en förstärkning av de för sistnämnda ändamål till buds stående medlen synes kunna erhållas.

I anslutning till vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till *lån till främjande av enskild företagsamhet* för budgetåret 1934/1935 anvisat ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

II. godkänt de av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i grunderna för användningen av ifrågavarande anslag ävensom av det för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget till subventioner till främjande av enskild företagsamhet, dock med iakttagande av vad riksdagen i ärendet anförde.

Beträffande sättet för täckande av de utav riksdagen nu beviljade anslagen anmäler riksdagen i särskild skrivelse sitt beslut.

Stockholm den 19 juni 1934.

Med undersåtlig vördnad.
